

ПРАКТИКУМ 1.0

по Основи на бизнеса

**БОТЮ БОРИСОВ,
ЛИЛИ КАМБУРОВА**

София 2009 г.

ПРАКТИКУМ 1.0

по Основи на бизнеса

**БОТЮ БОРИСОВ,
ЛИЛИ КАМБУРОВА**

Съдържание

ПРАКТИКУМ 1.1 ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПРОИЗВОДСТВЕНАТА ЦЕНА, КРИТИЧНА И ЦЕЛЕВА ПРОИЗВОДСТВЕНА ПРОГРАМА И ВЪЗВРЪЩАЕМОСТ НА КАПИТАЛА

1. ОСНОВНИ ЗНАНИЯ И УМЕНИЯ	6
2. ЗАДАЧИ	7
3. РЕШЕНИЯ	10

ПРАКТИКУМ 1.2 ИЗПОЛЗВАНЕ НА SI ЕДИНИЦИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ В БИЗНЕСА

1. ОСНОВНИ ЗНАНИЯ И УМЕНИЯ	16
2. ЗАДАЧИ	18
3. РЕШЕНИЯ	20
Приложение А: Закон за измерванията	23
Приложение Б: Наредба за единиците за измерване, разрешени за използване в Република България	33

ПРАКТИКУМ 1.3 БИЗНЕСЪТ И СЪВРЕМЕННАТА ПАЗАРНА ИКОНОМИКА КАТО РЕГУЛИРАНА БИЗНЕС СРЕДА

1. ОСНОВНИ ЗНАНИЯ И УМЕНИЯ	40
2. ЗАДАЧИ	41
3. РЕШЕНИЯ	42
Приложение А: Европейска харта за малките предприятия	44

Предисловие

Практикумът по основи на бизнеса има за цел да подпомогне практическото усвояване на компетенциите, предвидени за изучаване и усвояване в учебния курс по основи на бизнеса.

Практикумът следва структурата на учебника по глави и предлага резюме (за припомняне) на основните положения от съответната глава, задачи и решения на задачите.

Практикумът 1.0 е базов и е целеви помощник за успешната тестова проверка на усвояването на учебното съдържание. Следващите практикуми 2.0 и т.н. ще предложат по-сложни практически казуси и задачи за задълбочаване на знанията и уменията по учебната дисциплина.

Практикумът е написан както следва: Лили Камбурова - Практикум 1.1., Ботю Борисов - Практикуми 1.2 и 1.3.

Практикум 1.1

**Определяне на производствената цена,
критична и целева производствена програма
и възвръщаемост на капитала**

1. Основни знания и умения
2. Задачи
3. Решения

1. ОСНОВНИ ЗНАНИЯ И УМЕНИЯ

- а. **Производствена цена** - цената, която се формира от планните разходи и нормативната рентабилност на производството.
- б. **Критична производствена програма** - показва какво количество от продуктите, предмет на бизнеса, трябва да се произведат и продадат, за да се покриват всички разходи, т. е. да се оцелява без печалба.
- в. **Целева производствена програма** - количеството продукти, което трябва да се произведе и продаде, за да се получи плановата печалба.
- г. **Възвръщаемост на капитала** - показва за колко години ще се възвърне вложения капитал в един бизнес. Реципрочната му стойност представлява колко процента от капитала се възвръща ежегодно.

2. ЗАДАЧИ

Задача 1

Ако печалбата на предприятието за производството на 1 чифт маратонки е 80 лв. и нормата на печалбата е 15% определете каква е цената на маратонките.

Отг.: 533.33 лв.

Задача 2

Ако цената на 1 кг. кашкавал е 9.20 лв., а нормата на печалбата е 12% определете какъв е размерът на печалбата на фирмата при производството на 10 кг. кашкавал?

Отг.: 11.04 лв.

Задача 3

Да се намери цената на продукта и нормата на печалбата при следните условия:

ППР е 55%

НПР е 15%, ДИР са 20%, а ППР са 2 лв

Отг: 10%

3.64 лв.

Задача 4

Определете КПП ако НПР са 15000 лв. ако другите условия са като на 3 задача.

Отг.: 16447.37 бр.

Задача 5

Определете ЦПП при условия от предходните 2 задачи.

Отг.: 27372.26 бр.

Задача 6

Да се определи ВК (%) и ВК (t) на предходната задача ако капиталът е в размер на 50 000 лв.

Отг.: ВК (%) - 19.93 %

ВК (год) - 5 години и 6 дни

Задача 7

Намерете цената, КПП и ЦПП при следните изходни условия: ППР са 5 лв. а нормата на ППР в структурата на цената е 45%. ННР са 900 лв. месечно, а ДИР са 18%.

Нормата на печалбата е 22%.

Отг.: 11.11 лв.

КПП - 2627.61 бр.

ЦПП - 6482.59 бр.

Задача 8

Да се определи ВК (%) и ВК (t) на предходната задача ако капиталът е в размер на 65 000 лв.

Отг. ВК (%) - 24.38%

ВК (год) - 4 години, 1 месец и 7 дни

Задача 9

Намерете цената, КПП и ЦПП при следните изходни условия: ППР са 30 лв. ННР са 1500 лв. месечно маркетинговите разходи - 15%, иновационни разходи са пет процентни пункта по-малко от маркетинговите, а печалбата е три пъти по-голяма от иновационните разходи и ННР са 30%

Отг.: 200 лв.

КПП - 150 бр.

ЦПП - 300 бр.

Задача 10

Ако след решението по предходната задача се налага да се увеличи ННР с 1500 лв., каква трябва да бъде нормата на печалбата, за да се запази цената същата?

Отг.: 27.5 %

3. РЕШЕНИЯ

Решение на задача 1

Цената ще опрелим с правилото „под сто“.

$$Ц = 80/15\% = 533.33 \text{ лв.}$$

Решение на задача 2

За да намерим печалбата в абсолютен размер при положение, че знаем нормата на печалбата и Цената, прилагаме правилото

$$Ц = П/НоП$$

$$П = Ц * НоП = 9.20 * 12\% = 1.104 \text{ лв. от продажбата на 1 кг.}$$

$$\text{За 10 кг.} - 1,104 \text{ лв.} * 10 \text{ кг.} = 11.04 \text{ лв.}$$

Решение на задача 3

Нормата на Печалбата ще намерим като от цената, която представлява 100% извадим всички други елементи, които представляват структурата на цената т. е.

$$П \% = 100 \% - (55\%+15\%+20\%) = 10\%$$

$$Ц = ППР/(1-НПР-ДИР-П)=2/[1-(15+20+10)] = 3.64 \text{ виж формула 10}$$

Втори начин за намиране на цената е следния

Цената ще намерим като отношение на абсолютната стойност (лв.) на даден елемент от структурата на цената към неговата относителна стойност (%)

$$Ц = 2/55\% = 3.64 \text{ лв.}$$

Решение на задача 4

$$\begin{aligned} \text{КПП} &= \text{НПР} / [Ц(1 - \text{ДИР}\%) - \text{ППР}] = 15000 / [3.64*(1 - 20\%) - 2] = \\ &= 15000/(3.64*0.8 - 2) = 15000/ (2.912 - 2) = 16447,37 \text{ бр.} \end{aligned}$$

Решение на задача 5

$$\begin{aligned} \text{ЦПП} &= \text{НПР} / [Ц(1 - \text{ДИР}\% - \text{П}\%) - \text{ППР}] = \\ &= 15000 / [3.64*(1 - 20\%-10\%) - 2] = 15000/(3.64*0.7 - 2) = \\ &= 15000/ 0.548 = 27372.26 \text{ бр.} \end{aligned}$$

Решение на задача 6

След като се определи, че даден бизнес е осъществим от гл. т. реализацията на ЦПП на целевите пазари, се пристъпва към определяне на възвръщаемостта на капитала, вложен в бизнеса.

Възвръщаемостта на капитала, вложен в бизнеса се определя в % и в години. Тя се определя като съотношение между печалбата и капитала.

1. Определяме печалбата като произведение на продажбите и нормата на печалбата.
 $П = \text{Прж} * \text{П}\% = 27372.26 \text{ бр.} * 3.64 * 10\% = 9963.50 \text{ лв.}$
2. Намираме възвръщаемостта на капитала в %
 $\text{ВК} (\%) = (П/К) * 100 = 9963.50 / 50000 * 100 = 19.93\%$
3. Намираме възвръщаемостта на капитала в години - реципрочната стойност на ВК (%)
 $\text{ВК} (t) = 1 / \text{ВК} (\%) = 1/ 19.93\% = 5.0176$
или ВК в години е 5 години и 6 дни.

Решение на задача 7

1. Определяме структурата на цената по зададените изходни условия:

Показатели	%
ППР	45
НПР	15
ДИР	18
П	22

Показателят, който намираме е НПР% като остатъчна величина от 100% след приспадане на ППР%, ДИР% и П%.

2. Цената я определяме като съотношение на ППР в лева и ППР% или:
 $\text{Ц} = 5/45\% = 11.11$ лв.
3. Определяме КПП. Тъй като НПР са 900 лв./месечно, а в КПП и ЦПП са на годишна база, тогава
 $\text{НПР} = 900 * 12 = 10800$ лв.
 $\text{КПП} = \text{НПР} / [\text{Ц}(1 - \text{ДИР}\%) - \text{ППР}] = 10800 / [11.11 * (1 - 18\%) - 5] = 10800 / (11.11 * 0.82 - 5) = 2627.61$ бр.
4. Определяме целевата производствена програма.
 $\text{ЦПП} = \text{НПР} / [\text{Ц}(1 - \text{ДИР}\% - \text{П}\%) - \text{ППР}] = 10800 / [11.11 * (1 - 18\% - 22\%) - 5] = 10800 / (11.11 * 0.6 - 5) = 6482.59$ бр.

Решение на задача 8

1. Определяме печалбата като произведение на продажбите и нормата на печалбата.
 $\text{П} = \text{Прж} * \text{П}\% = 6482.59 \text{ бр.} * 11.11 * 22\% = 15844.75$ лв.
2. Намираме възвръщаемостта на капитала в %
 $\text{ВК} (\%) = (\text{П}/\text{К}) * 100 = 15844.75 / 65000 * 100 = 24.38\%$
3. Намираме възвръщаемостта на капитала в години - реципрочната стойност на ВК (%)
 $\text{ВК} (t) = 1 / \text{ВК} (\%) = 1 / 24.38\% = 4.1023$
или ВК в години е 4 години, 1 месец и 7 дни.

Решение на задача 9

1. Определяме структурата на цената
  - a) В състава на Допълнителните извънпроизводствени разходи (ДИР) се включват маркетинговите разходи и иновационни разходи съответно
 $\text{ДИР}\% = 15\% + 10\% = 25\%$
  - b) Определяме процента на печалбата - в случая тя е три пъти по-голяма от иновационните разходи
 $\text{П}\% = 3 * 10\% = 30\%$
  - v) Определяме ППР% като остатъчна величина от 100%
 $\text{ППР}\% = 100\% - (\text{НПР}\% + \text{ДИР}\% + \text{П}\%) = 15\%$
2. Определяме цената
 $\text{Ц} = 30/15\% = 200$ лв
3. Определяме критичната производствена програма.
 $\text{КПП} = \text{НПР} / [\text{Ц}(1 - \text{ДИР}\%) - \text{ППР}] = 18000 / [200 * (1 - 15\%) - 30] = 150$ бр.
4. Определяме целевата производствена програма.
 $\text{ЦПП} = \text{НПР} / [\text{Ц}(1 - \text{ДИР}\% - \text{П}\%) - \text{ППР}] = 18000 / [200 * (1 - 25\% - 30\%) - 30] = 300$ бр.

Решение на задача 10

След промяната на НПР с 1500 лв, то става $\text{НПР}' = 18000 + 1500 = 19500$ лв.

Намираме приходите от продажби

$$\text{Прж} = \text{ЦПП} * \text{Ц} = 300 \text{ бр.} * 200 \text{ лв.} = 60\,000 \text{ лв.}$$

$$\text{Но НПР} = \text{НПР} / \text{Прж} * 100 = 19500 / 60000 * 100 = 32.5\%$$

Увеличеното НПР трябва да го компенсираме със съответно намаление на Но П, т. е. Но П става 27.5%

Практикум 1.2

Използване на SI единици за измерване в бизнеса

1. Основни знания и умения
2. Задачи
3. Решения

Приложение А: Закон за измерванията

Приложение Б: Наредба за единиците
за измерване, разрешени
за използване в Република България

I. ОСНОВНИ ЗНАНИЯ И УМЕНИЯ

I.1. Основни SI единици за измерване (основни измервателни единици) са:

- а) **метър** [m] за измерване на дължина
- б) **килограм** [kg] за измерване на маса
- в) **секунда** [s] за измерване на време
- г) **ампер** [A] за измерване на електрически ток
- д) **келвин** [K] за измерване на термодинамична температура
- е) **мол** [mol] за измерване на количество вещество в разтвори и др.п. системи
- ж) **кандела** [cd] за измерване на интензитет на светлината

I.2. Производни и допълнителни със специални наименования SI единици за измерване (накратко: производни и допълнителни измервателни единици), най-често използвани в бизнеса са:

- а) **ват** [W] за измерване на мощност
- б) **ватчас** [Wh] за измерване на използвана енергия
- в) **волт** [V] за измерване на електрическо напрежение
- г) **градус Целзий** [°C] за измерване на температура
- д) **литър** [l] за измерване на обем на течности и газове, която е равна на един кубичен дециметър
- е) **джаул** [J] за измерване на топлина и равностойната ѝ работа или енергия
- ж) **нютон** [N] за измерване на сила
- з) **паскал** [Pa] за измерване на налягане

- и) **херц** [Hz] за измерване на честота
- к) **радиан** [rad] за измерване на равнинен ъгъл
- л) **стерадиан** [sr] за измерване пространствен ъгъл
- м) **лумен** [lm] за измерване на светлинен поток
- н) **люкс** [lx] за измерване на осветеност
- о) **тон** [t] за измерване на маса равна на 1000 кг. (извън SI измервателните единици)
- п) **минута** [min], **час** [h] и **денонощие** [d] за измерване на време (извън SI измервателните единици)
- р) **градус** [°], **минута** ['] и **секунда** ["] за измерване на равнинен ъгъл $1^\circ = (\pi/180) \text{ rad}$ (извън SI измервателните единици)
- с) **байт** [b] за измерване на информация, съхранявана в електронен вид (извън SI измервателните единици)

I.3. В SI измервателни единици се използват кратни единици, които се образуват с представки (вж. учебника "Основи на бизнеса")

2. ЗАДАЧИ

Задача 1

Ако трябва да осигурите осветеност 80 lx на помещение от 120 кв.м. , с колко крушки и с по колко W мощност всяка една трябва да бъде, ако един W мощност осигурява 6 lm светлинен поток.

Отг.: 16 бр. крушки 100 W

Задача 2

Осветлението на компанията се осъществява от 15 крушки с нажежаема жичка по 100 W , които работят по 10 часа 250 дни в годината, като всяка една има живот 500 часа и струва $0,6 \text{ лв.}$ Ако ги заменим с енергоспестяващи крушки, които са по $21W$, а светят като 100 вативите обикновени крушки, имат живот 6000 часа и всяка една струва 18 лв. , а 1 kWh струва $0,15 \text{ лв.}$, с колко ще се намали НПР на компанията?

Отг.: 376,87 лв.

Задача 3

Осветлението на компанията се осъществява от 10 крушки с нажежаема жичка по 100 W , които работят по 8 часа 220 дни в годината, като всяка една има живот 500 часа и струва $0,8 \text{ лв.}$ Ако ги заменим с енергоспестяващи крушки, които са по $21W$, а светят като 100 вативите обикновени крушки, имат живот 6000 часа и всяка една струва 22 лв. , а 1 kWh струва $0,55 \text{ лв.}$, с колко ще се намали НПР на компанията?

Отг.: 728,35 лв.

Задача 4

Колко ще заплатите за ремонта на помещение с размери: ширина 4.0 м , дължина 6 м и височина $2,5 \text{ м}$. То има 1 врата с размери ($2 \text{ м} \times 1 \text{ м}$) и един прозорец по дължината с размери ($2,5 \text{ м} \times 1,5 \text{ м}$). ако: помещението трябва да се латексова два пъти.; цената за труд е 2 лв/м^2 ; разходната норма на латекса за еднократно покритие е 170 g/м^2 ; цената на един kg латекс е 2.5 лв.

Отг.: 331.03 лв.

Задача 5

Изчислете в единици на SI полезния обем (кубатурата) на жилище състоящо се от три помещения с размери както следва: стая (A) – ширина (a) 3.5 м. , дължина (b) 4 м. и височина (h) 2.5 м. ; кухня с гостна (B) – a = 3 м. , b = 5 м. и h = 2.5 м. и вестибюл със сервизни (B) – a = 2.5 м. , b = 4 м. и h = 2.5 м.

Изчислете цената на отоплението на това жилище, ако средно 1 Gcal отоплява 120 м^3 до $t^{\circ}=20^{\circ}\text{C}$ за един месец през отоплителния сезон, който се приема, че има продължителност шест месеца. Една Gcal струва 60 лв.

Отг.: 97.5 м^3 , 292.5 лв.

3. РЕШЕНИЯ

Решение на задача 1

1. Пресмятаме какъв светлинен поток трябва да осигурим
Тъй като знаем, че $1 \text{ lx} = 1 \text{ lm}$ светлинен поток на 1 m^2 , то за 80 lx осветеност трябва да осигурим 80 lm светлинен поток на m^2
2. За цялото помещение получаваме:
 $120 \text{ m}^2 * 80 \text{ lm} = 9600 \text{ lm}$
3. За да намерим колко вата крушки трябва да имаме, за да ни осигурят светлинен поток 9600 lm , като знаем че $1 \text{ W} = 6 \text{ lm}$, разделяме едната на другата величина и получаваме:
 $9600 \text{ lm} / 6 = 1600 \text{ W}$
 1600 W можем да ги осигурим с 16 бр. крушки с мощност по 100 W . И тъй като обикновените 100 ватова крушки с напрежаема жичка от 2009 г. излизат от употреба, можем да сложим 16 енергоспестяващи крушки, като изразходват 21 W , но мощността, с която осветяват е като на 100 ватовите. (За икономията от използването на такива крушки виж следващите две задачи).

Решение на задача 2

$250 \text{ д} * 10 \text{ часа} * 100 * 15 \text{ кр.} / 1000 = 3750 \text{ kWh}$
 $3750 \text{ kWh} * 0,15 = 562,5 \text{ лв.}$ разход за осветление
 $250 \text{ р. дни} * 10 \text{ ч.} / 500 \text{ ч.} * 15 \text{ кр.} * 0,6 \text{ лв.} = 45$ разход за крушки
Общо разход: $562,5 + 45 = 607,5 \text{ лв.}$
 $21 / 1000 = 0,021 \text{ kWh}$
 $250 \text{ дни} * 10 \text{ часа} * 15 \text{ кр.} * 0,021 = 787,5 \text{ kWh}$
 $787,5 \text{ kWh} * 0,15 = 118,13$ разход за осветление
 $250 \text{ р. дни} * 10 \text{ ч.} / 6000 \text{ ч.} * 15 \text{ кр.} * 18 \text{ лв.} = 112,5$ разход за крушки
Общо разход: $118,13 + 112,5 = 230,63 \text{ лв.}$
Икономия: $607,5 - 230,63 = 376,87 \text{ лв.}$

Решение на задача 3

$220 \text{ д} * 8 \text{ часа} * 100 * 10 \text{ кр.} / 1000 = 1760 \text{ kWh}$
 $1760 \text{ kWh} * 0,55 = 968 \text{ лв.}$ - разход за осветление
 $220 \text{ р. д} * 8 \text{ ч.} / 500 \text{ ч.} * 10 \text{ кр.} * 0,8 \text{ лв.} = 28,16 \text{ лв.}$ разход за крушки
Общо разход: $968 + 28,16 = 996,16 \text{ лв.}$
 $21 / 1000 = 0,021 \text{ kWh}$
 $220 \text{ д} * 8 \text{ часа} * 10 \text{ кр.} * 0,021 = 369,6 \text{ kWh}$
 $369,6 \text{ kWh} * 0,55 = 203,28$ разход за осветление
 $220 \text{ р. д} * 8 \text{ ч.} / 6000 \text{ ч.} * 10 \text{ кр.} * 22 \text{ лв.} = 64,53 \text{ лв.}$ разход за крушки
общо разход: $203,28 + 64,53 = 267,81 \text{ лв.}$
Икономия $996,16 - 267,81 = 728,35 \text{ лв.}$

Решение на задача 4

1. Изчисляваме площта, която трябва да се латексова. Това става като от общата площ на тавана и стените извадим площта на прозореца и вратата
 $P_{\text{таван}} + P_{\text{стени}} = 6 * 4 + (2 * 6 * 2,5 + 2 * 4 * 2,5) = 24 + 50 = 74 \text{ m}^2$
 $P_{\text{прозорец}} + P_{\text{врата}} = 2,5 * 1,5 + 2 * 1 = 3,75 + 2 = 5,75 \text{ m}^2$
 $P_{\text{за латексоване}} = 74 - 5,75 = 68,25 \text{ m}^2$
2. Изчисляваме разходите за латекс
 $68,25 \text{ m}^2 * 2 \text{ пъти} * 170 \text{ g/m}^2 / 1000 = 23,21 \text{ кг.}$
 $23,21 \text{ кг} * 2,5 \text{ лв} = 58,03 \text{ лв.}$
3. Изчисляваме разходите за труд
 $68,25 \text{ m}^2 * 2 \text{ пъти} * 2 \text{ лв} = 273$
4. Общите разходи за ремонта са:
 $58,03 + 273 = 331,03 \text{ лв.}$

Решение на задача 5

1. Намираме обема на жилището

$$V = V_A + V_B + V_C = 3.5 \cdot 4 \cdot 2.5 + 3 \cdot 5 \cdot 2.5 + 2.2 \cdot 4 \cdot 2.5 = \\ = 35 + 37.5 + 25 = 97.5 \text{ м}^3$$

2. Намираме колко Gcal са ни необходими за отоплението през сезона

$$97.5 \text{ м}^3 / 120 \text{ м}^3 = 0.8125 \text{ Gcal месечно}$$

$$0.8125 \text{ Gcal} \cdot 6 \text{ месеца} = 4.875 \text{ Gcal за целия сезон}$$

3. Намираме цената на отоплението

$$4.875 \text{ Gcal} \cdot 60 \text{ лв.} = 292.5 \text{ лв. за целия отоплителен сезон}$$

Приложение А

ЗАКОН ЗА ИЗМЕРВАНИЯТА

Обн., ДВ, бр. 46 от 7.05.2002 г., в сила от 8.11.2002 г. кн. 6/2002 г.

Глава първа

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

- Чл. 1.** Този закон урежда обществените отношения, свързани с осигуряване на проследимост, точност и достоверност на измерванията.
- Чл. 2.** Законът има за цел, в съответствие с националните интереси, да защитава живота и здравето на хората и околната среда от вредни въздействия, както и имуществото на физическите и юридическите лица от неблагоприятни последици, които могат да настъпят вследствие на неверни резултати от измерванията.
- Чл. 3.** В Република България се използват само единици, разрешени от този закон.
- Чл. 4.** За осигуряване на проследимост на измерванията в страната се създават национални еталони и национална система за сертифицирани сравнителни материали.
- Чл. 5.** За осигуряване на точност и достоверност на измерванията в здравеопазването и на измерванията, свързани с обществената безопасност, защитата на околната среда, държавните и общинските вземания и търговските плащания, се извършва метрологичен контрол.
- Чл. 6. (1)** Метрологичният контрол обхваща:
1. контрол на средства за измерване;
  2. метрологична експертиза на средства за измерване;
  3. контрол на предварително опаковани продукти и на опаковки, предназначени да бъдат използвани като съдове за измерване.
- (2) Контролът на средствата за измерване се извършва за установяване на съответствието им с изискванията на глава четвърта и наредбата по чл. 28.
- (3) Метрологичната експертиза на средства за измерване се извършва при възникване на спор относно техническите и метрологичните характеристики на средствата за измерване в употреба по искане на физически или юридически лица.
- (4) Контролът на предварително опакованите продукти и на опаковките, предназначени да бъдат използвани като съдове за измерване, се извършва за установяване на съответствието им с изискванията към техните количества или вместимости.
- Чл. 7.** За спазване на разпоредбите на този закон и наредбите по прилагането му се извършва метрологичен надзор.

Глава втора

ОРГАН НА УПРАВЛЕНИЕ И НАЦИОНАЛЕН СЪВЕТ ПО МЕТРОЛОГИЯ

- Чл. 8. (1)** Председателят на Държавната агенция за метрология и технически надзор (ДАМТН) осъществява държавното управление в областта на измерванията, регламентиран в този закон, като:
1. предлага на Министерския съвет утвърждаването на националните еталони;
  2. предлага на Министерския съвет за приемане дългосрочна програма за развитие на националните еталони и отговаря за нейното изпълнение;
  3. приема дългосрочна програма за развитие на националната система за сертифицирани сравнителни материали и координира нейното изпълнение;
  4. организира сертификацията на сравнителни материали;
  5. одобрява типа на средствата за измерване;
  6. определя периодичността на периодичните проверки по чл. 43, ал. 2;
  7. оправомощава лица за извършване на проверки на средства за измерване;
  8. осъществява метрологичен надзор;
  9. утвърждава правила за реда и начина за провеждане на обучението и за поддържане и повишаване на професионалната подготовка на служителите;
  10. представлява Република България пред международните органи и организации по метрология;
11. изпълнява и координира изпълнението на задълженията на Република България, произтичащи от членството ѝ в международните органи и организации по метрология;
12. дава указания и препоръки за прилагане на документите на международните органи и организации по метрология.
- (2) Професионалната подготовка на служителите от специализираната администрация се извършва в учебен център, като редът и начинът за провеждане на обучението и за поддържане и повишаване на професионалната подготовка се определят от председателя на ДАМТН.
- Чл. 9.** Министрите и ръководителите на ведомства организират дейностите по осигуряване на проследимостта, точността и достоверността на измерванията в ръководените от тях юридически лица.

Чл. 10. (1) Националният съвет по метрология е консултативен орган към председателя на ДАМТН.

(2) Националният съвет по метрология разглежда дългосрочната програма за развитие на националните еталони и националната система за сертифицирани сравнителни материали, проекти на нормативни актове, програми и концепции за развитие на метрологията и дава становища и предложения по други въпроси, поставени от председателя на ДАМТН.

(3) Националният съвет по метрология се състои от 24 членове и включва по един представител на Министерството на икономиката, Министерството на околната среда и водите, Министерството на здравеопазването, Министерството на транспорта и съобщенията, Министерството на вътрешните работи, Министерството на отбраната, Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Министерството на земеделието и горите, Министерството на енергетиката и енергийните ресурси, Комитета за използване на атомната енергия за мирни цели, Изпълнителната агенция „Българска служба за акредитация“, определени от съответния министър или ръководител, 5 представители на научната общност и висшите училища, определени по споразумение между председателя на Съвета на ректорите и председателя на Българската академия на науките, по един представител от Българската стопанска камара, Българската търговско-промишлена палата, Съюза на работодателите в България и Съюза за стопанска инициатива на гражданите, 2-ма представители на сдруженията на потребителите, определени по общо споразумение между тях, и 2-ма представители на сдруженията на метролозите, определени по общо споразумение между тях.

(4) Членовете на Националния съвет по метрология не получават възнаграждение за участието си в работата му.

(5) Заседанията на Националния съвет по метрология се ръководят от председателя на ДАМТН.

(6) Националният съвет по метрология приема правила за работата си.

(7) Организационно-техническото обслужване на дейността на Националния съвет по метрология се осигурява от ДАМТН.

Глава трета ЕДИНИЦИ, ЕТАЛОНИ И ПРОСЛЕДИМОСТ НА ИЗМЕРВАНИЯТА

Раздел I Единици

Чл. 11. (1) Разрешени за използване единици за измерване са единиците от Международната система единици (SI), единици, използвани с Международната система единици, и техните съставни единици.

(2) Единиците по ал. 1 се използват за средствата за измерване и за резултатите от извършваните измервания.

Чл. 12. При въздушния, морския и железопътния транспорт могат да се използват единици, приети с международни договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България.

Чл. 13. Министерският съвет приема наредба за наименованията, означенията и определенията на единиците по чл. 11, ал. 1 и за правилата за изразяване и обявяване на резултатите от измерването.

Раздел II

Еталони и проследимост на измерванията

Чл. 14. Еталоните определят, възпроизвеждат, реализират или съхраняват единиците.

Чл. 15. (1) Националните еталони се използват като основа за определяне стойностите на други еталони на съответната единица.

(2) Министерският съвет по предложение на председателя на ДАМТН приема дългосрочна програма за развитие на националните еталони.

Чл. 16. Като национални еталони се утвърждават само еталони на единици за измерване съгласно раздел I, които притежават необходимата за страната точност и имат задоволителна степен на еквивалентност с международни еталони или с национални еталони на държави – членки на Конвенцията за метъра.

Чл. 17. (1) Държавната агенция за метрология и технически надзор чрез Главна дирекция „Национален център по метрология“ създава, съхранява и усъвършенства национални еталони.

(2) Държавната агенция за метрология и технически надзор осъществява дейностите по ал. 1, като:

1. организира или участва в международни сравнения за установяване степенята на еквивалентност на националните еталони;
  2. осигурява проследимостта на националните еталони до международни еталони или еталони на държави – членки на Конвенцията за метъра;
  3. разпространява единиците от националните еталони към следващи по точност еталони в страната чрез калибриране;
  4. внедрява и поддържа система за управление на качеството;
  5. предприема мерки за поддържане проследимостта на измерванията при повреда или унищожаване на национален еталон;
  6. предприема мерки за осигуряване проследимостта на измерванията в случаите, когато в страната няма утвърден национален еталон.
- (3) Държавната агенция за метрология и технически надзор може да привлича експерти при създаването и усъвършенстването на националните еталони.

Чл. 18. Националните еталони се утвърждават с решение на Министерския съвет по предложение на председателя на ДАМТН.

Чл. 19. (1) Лица, притежаващи еталони, които отговарят на изискванията по чл. 16, могат да ги предлагат на председателя на ДАМТН за утвърждаване от Министерския съвет като национални.

(2) Лицата, които притежават национални еталони, са длъжни да извършват дейностите по чл. 17, ал. 2, т. 3, 4 и 5 и да спазват указанията на председателя на ДАМТН или на определено от него длъжностно лице, произтичащи от членството в международни организации по метрология.

(3) Държавната агенция за метрология и технически надзор чрез Главна дирекция „Национален център по метрология“ координира дейността на лицата, прите

жаващи национални еталони, и организира участието им в международни сравнения.

Чл. 20. Държавната агенция за метрология и технически надзор води регистър на националните еталони и публикува информация за тях в официалния си бюлетин.

Чл. 21. Министерският съвет определя с наредба реда за утвърждаване на националните еталони и за начина на използване и съхраняване на еталоните.

Чл. 22. (1) Председателят на ДАМТН, в съответствие с документите на международните органи и организации по метрология, издава указания за изграждане на национална система за сертифицирани сравнителни материали, използвани при осигуряване на проследимост на измерванията.

(2) Министрите и ръководителите на ведомствата могат да дават предложения за развитие на системата за сертифицирани сравнителни материали.

(3) Министрите, ръководителите на ведомствата и физическите и юридическите лица могат да заявяват проекти за производство и сертификация на сравнителни материали за включване в дългосрочна програма за развитие на системата за сертифицирани сравнителни материали.

(4) Председателят на ДАМТН приема дългосрочна програма за развитие на системата за сертифицирани сравнителни материали по предложение на Националния съвет по метрология, съобразно предложението по ал. 2 и 3.

(5) Проектите от дългосрочната програма за развитие на системата за сертифицирани сравнителни материали се финансират от техните заявители.

(6) Председателят на ДАМТН чрез Главна дирекция „Национален център по метрология“ координира изпълнението на дългосрочната програма за развитие на системата за сертифицирани сравнителни материали и организира и/или извършва сертификация на сравнителните материали.

(7) Държавната агенция за метрология и технически надзор води регистър на сертифицираните сравнителни материали и публикува информация за тях в официалния си бюлетин.

Глава четвърта КОНТРОЛ НА СРЕДСТВАТА ЗА ИЗМЕРВАНЕ

Раздел I

Общи изисквания

Чл. 23. (1) На контрол по реда на тази глава подлежат средствата за измерване, компонентите, спомагателното оборудване и допълнителните устройства към тях, наричани по-нататък „средствата за измерване“, които се използват в случаите по чл. 5 и са определени в наредбата по чл. 28.

(2) Средствата за измерване се пускат на пазара и/или в действие и се използват само ако съответстват на изискванията на тази глава и на наредбата по чл. 28.

Чл. 24. Лицата, които пускат на пазара и/или в действие и използват средствата за измерване, отговарят за тяхното съответствие с изискванията към тях.

Чл. 25. На контрол по реда на тази глава подлежат и средствата за измерване, предназначени за измервания в случаите по чл. 5, за които в други нормативни актове са определени технически и метрологични изисквания към тях.

Чл. 26. (1) Контролът на средствата за измерване се извършва чрез одобряване на типа, първоначална проверка и последваща проверка.

(2) Когато се допуска от наредбата по чл. 28, средства за измерване могат да се пускат на пазара и/или в действие без одобряване на типа или без извършване на първоначална проверка.

(3) Средствата за измерване, които имат маркировка за съответствие съгласно чл. 21 от Закона за техническите изисквания към продуктите, подлежат само на последващи проверки.

Чл. 27. Когато контролът на средствата за измерване се извършва на мястото на производството, доставка, монтаж, използване или ремонт, лицето, извършващо контрола, може да поиска от заявителя да осигури еталони, оборудване, консултативни и помощен персонал.

Чл. 28. Министерският съвет определя с наредба изискванията към средствата за измерване и тяхното използване по предназначение, реда и методите за извършване на контрол и знаците, които удостоверяват резултатите от него, и реда за водене на регистър по чл. 34.

Раздел II

Одобряване на типа на средства за измерване

Чл. 29. (1) Одобряването на типа се извършва на етапа на производство или при внос на средства за измерване от неodobрен тип за допускане на средствата за измерване до проверка.

(2) Допълнително се одобрява типът на средства за измерване при модификация или допълнение към одобрен тип, които влияят или биха могли да оказват влияние на резултатите от измерване или на условията за използване на средствата за измерване.

(3) Когато при производството на средства за измерване са използвани нови технологии и за тези средства за измерване в наредбата по чл. 28 няма определени изисквания, може да се извърши ограничено одобряване на типа при условия и по ред, определени в наредбата по чл. 28.

Чл. 30. (1) Сроктът на валидност на одобряването на типа на средствата за измерване е 10 години.

(2) Сроктът на валидност на одобряването на типа на средствата за измерване може да бъде продължаван за следващи периоди от 10 години.

(3) Сроктът на валидност на ограниченото одобряване на типа на средствата за измерване по чл. 29, ал. 3 е до две години и може да бъде продължен за следващ период не по-дълъг от три години.

(4) За срока на валидност на одобряването на типа броят на средствата за измерване, които могат да бъдат произведени или внесени в съответствие с одобрения тип, е неограничен, с изключение на случаите по чл. 29, ал. 3.

(5) Когато срокът на валидност на одобрения тип е изтекъл, намиращите се в употреба средства за измерване, които отговарят на одобрения тип, се считат от одобрен тип.

Чл. 31. (1) Лицата, които произвеждат или внасят средства за измерване, са длъжни да ги заявят в Държавната агенция за метрология и технически надзор за одобряване на типа.

(2) Лицата по ал. 1 са длъжни да заявят за одобряване на типа всяка модификация или допълнение на одобрен тип средство за измерване при спазване изискванията на този раздел.

Чл. 32. (1) Председателят на ДАМТН одобрява типа на средствата за измерване и издава удостоверение от одобрен тип, когато след изпитване и оценяване на типа е установено съответствие на типа на средствата за измерване с изискванията към тях.

(2) Председателят на ДАМТН признава одобряването на типа на средствата за измерване и издава удостоверение за признаване на одобрения тип:

1. когато е представен сертификат за одобрен тип на средство за измерване, издаден от компетентен орган на държава – членка на Европейския съюз, удостоверяващ съответствието на типа с изискванията на директива на Европейския съюз за тези средства за измерване;

2. когато има подписано споразумение с друга държава за взаимно признаване на одобряването на типа.

(3) Председателят на ДАМТН може да одобри типа на средството за измерване и да издаде удостоверение за признаване на одобрения тип при представяне на сертификат за съответствие по сертификационната система на Международната организация по законова метрология (OIML), ако характеристиките в сертификата отговарят на изискванията към средството за измерване.

(4) Удостоверението за признаване на одобрения тип по ал. 2 и 3 е със срок на валидност до изтичане на валидността на представения сертификат, но не по-дълъг от десет години.

Чл. 33. Председателят на ДАМТН отказва одобряването на типа или признаването на одобрения тип на средствата за измерване, когато не са спазени изискванията на чл. 32, и уведомява заявителя за това.

Чл. 34. (1) Държавната агенция за метрология и технически надзор вписва одобрените типове средства за измерване и допълненията към тях в регистър на одобрените за използване типове средства за измерване. Регистърът е публичен.

(2) Информация за одобрените типове средства за измерване се публикува в официалния бюлетин на ДАМТН.

Чл. 35. (1) Производителите или вносителите нанасят знак за одобрен тип върху всяко средство за измерване, произведено в съответствие с одобрения тип, и по желание – върху съпровождащата го документация.

(2) В случаите по чл. 26, ал. 2 производителите или вносителите на средствата за измерване нанасят знак, удостоверяващ, че средствата за измерване не подлежат на одобряване на типа, или знак, че средствата за измерване не подлежат на първоначална проверка.

Чл. 36. (1) Председателят на ДАМТН отменя със заповед одобряването на типа:

1. когато се установи, че средствата за измерване от одобрен тип не съответстват на одобрения тип или на изискванията към тях или не потвърждават метрологичните си характеристики и е невъзможно тези сред-

ства за измерване да бъдат приведени в съответствие с тези изисквания;

2. когато средствата за измерване, произведени в съответствие с одобрения тип, покажат при употреба недостатък от общ характер, който ги прави непригодни за използване по предназначение.

(2) Производителят или вносителят няма право да пуска на пазара и/или в действие и е длъжен да изтегли от пазара средствата за измерване, на които е отменено одобряването по ал. 1.

(3) В случаите по ал. 1 намиращите се в употреба средства за измерване се считат от неodobрен тип, освен ако в заповедта за отменяне е предвидено друго.

(4) Председателят на ДАМТН в 7-дневен срок от издаването на заповедта за отменяне писмено уведомява производителя или вносител за отмяната на одобряването на типа на средствата за измерване.

Чл. 37. Отмяната на одобряването се вписва в регистъра на одобрените за използване типове средства за измерване и информация за това се публикува в официалния бюлетин на ДАМТН.

Раздел III

Първоначална и последваща проверка на средства за измерване

Чл. 38. Първоначалните и последващите проверки на средства за измерване се извършват от ДАМТН чрез Главна дирекция „Мерки и измервателни уреди“ или от оправомощени от председателя на ДАМТН лица.

Чл. 39. (1) Първоначална проверка на средства за измерване от одобрен тип и на средства за измерване, които не подлежат на одобряване на типа, се извършва с цел пускането им на пазара и/или в действие и се удостоверява със знаци за първоначална проверка.

(2) Първоначалната проверка на средства за измерване има срок на валидност до края на календарната година, следваща годината на проверката, освен ако в наредбата по чл. 28 е определен друг срок.

Чл. 40. Лицата, които произвеждат или внасят средства за измерване, са длъжни да ги заявят и представят в ДАМТН или пред избрано от тях лице, оправомощено за извършване на проверка.

Чл. 41. Средствата за измерване, за които при първоначална проверка се установи, че не съответстват на одобрения тип или на изискванията към тях, не се пускат на пазара и/или в действие, докато производителят или вносителят не ги приведе в съответствие.

Чл. 42. (1) Първоначалната проверка на средства за измерване, внесени от държава – членка на Европейския съюз, маркирани от компетентен орган със знак за съответствие с одобрения тип и/или с изискванията на директива на Европейския съюз за съответните средства за измерване, се извършва чрез проверка на извадка от партидата на тези средства за измерване.

(2) Резултатите от първоначалната проверка на средства за измерване се признават, ако проверката е извършена от компетентен орган на друг държава, с която Република България има подписано споразумение за взаимно признаване.

Чл. 43. (1) Последваща проверка се извършва на средствата за измерване в употреба и се удостоверява със знаци за последваща проверка.

(2) Последващата проверка се извършва периодично или след ремонт на средствата за измерване.

(3) Последващата проверка се извършва преди изтичането на срока на валидност на първоначалната или периодичната проверка в случай на унищожаване на знака или по желание на лицето, което използва средството за измерване.

(4) Периодичността на проверките по ал. 2 се определя със заповедта на председателя на ДАМТН и се обявява в официалния бюлетин на ДАМТН.

Чл. 44. Лицата, които използват средства за измерване, са длъжни:

1. да осигуряват техническата им исправност и правилната употреба и да ги използват по предназначение;

2. да не променят съответствието им с одобрения тип или с изискванията към тях;

3. да ги заявяват и представят за последваща проверка в ДАМТН или пред избрано от тях лице, оправомощено за проверка;

4. да не използват средства за измерване без знаците по чл. 35, чл. 39, ал. 1 и чл. 43, ал. 1.

Чл. 45. Лицата, които ремонтират средства за измерване, са длъжни при ремонта да запазят съответствието им с одобрения тип или с изискванията към тях и да ги заявят и представят за последваща проверка след ремонта.

Чл. 46. Лицата, които извършват проверка на средства за измерване, трябва:

1. да разполагат с еталони и сертифицирани сравнителни материали, спомагателно оборудване и помещения или подвижни лаборатории с осигурени условия в тях, които да позволяват прилагането на методите, определени в наредбата по чл. 28;

2. да използват еталони и средства за измерване с осигурена проследимост и сертифицирани сравнителни материали в срок на годност;

3. да разполагат със специалисти с подходящо образование и квалификация;

4. да имат функционираща система за управление на качеството.

Раздел IV

Оправомощаване на лица за проверка на средства за измерване

Чл. 47. (1) За извършване на проверка на средства за измерване се оправомощават лица, които:

1. са регистрирани по Търговския закон или са създадени по силата на нормативен акт;

2. са трета независима страна за проверките, за които кандидатстват;

3. отговарят на изискванията на чл. 46.

(2) Изискването по ал. 1, т. 2 не се отнася за производители на средства за измерване, които имат сертифицирана система за управление на качеството и кандидатстват за оправомощаване на първоначална проверка на произведени от тях средства за измерване.

Чл. 48. Лицата, които кандидатстват за оправомощаване, подават в ДАМТН заявление, в което посочват вида на проверките и средствата за измерване, за които желаят да бъдат оправомощени.

Чл. 49. (1) Председателят на ДАМТН се произнася по заявлението за оправомощаване в срок до два месеца от датата на подаването му, като уведомява заявителя.

(2) При констатиране на несъответствие с изискванията по чл. 47 ДАМТН писмено уведомява заявителя и определя срок за тяхното отстраняване, който не може да бъде по-малък от един месец.

Чл. 50. (1) Председателят на ДАМТН издава заповед за оправомощаване, в която се определят средствата за измерване и видът на проверките.

(2) Оправомощаването е за срок пет години.

(3) Оправомощеното лице може да подава заявление за изменение в обстоятелствата по ал. 1 по реда и при спазване изискванията на този раздел.

(4) В случаите по ал. 3 оправомощаването е за срок до изтичането на срока по ал. 2.

Чл. 51. Председателят на ДАМТН отказва оправомощаването с мотивиран отказ, когато заявителят не отговаря на изискванията по чл. 47 или не отстрани несъответствията в посочения срок.

Чл. 52. Оправомощените лица са длъжни:

1. да извършват заявените проверки на средствата за измерване, за които са оправомощени;

2. да отчетат пред ДАМТН извършените проверки и знаците за проверки;

3. да изпълняват предписанията и указанията, дадени им от ДАМТН по чл. 77, т. 1;

4. при промяна в обстоятелствата по чл. 47 в 14-дневен срок да уведомят ДАМТН.

Чл. 53. Председателят на ДАМТН със заповед отнема оправомощаването, когато оправомощеното лице:

1. не изпълнява задълженията си по чл. 52;

2. издава неверни заключения от проверка или поставя знак, който не съответства на резултата от проверката;

3. не изпълни предписания на ДАМТН, дадени при метрологичен надзор по чл. 77, т. 1;

4. престане да отговаря на някое от изискванията по чл. 47.

Чл. 54. Отказът за оправомощаване, както и заповедта по чл. 53 подлежат на обжалване пред Върховния административен съд в 14-дневен срок от уведомяването.

Чл. 55. В официалния бюлетин на ДАМТН се публикува информация за оправомощените лица и списък на лицата, на които е отнето оправомощаването.

Чл. 56. Министерският съвет определя с наредба средствата за измерване, чиято проверка се извършва от ДАМТН, и средствата за измерване, чиято проверка се извършва от оправомощени лица, както и реда за оправомощаване на лица за извършване на проверка на средства за измерване.

Глава пета

МЕТРОЛОГИЧНА ЕКСПЕРТИЗА НА СРЕДСТВА ЗА ИЗМЕРВАНЕ

Чл. 57. Метрологичната експертиза на средствата за измерване се извършва от ДАМТН.

Чл. 58. (1) Метрологичната експертиза се извършва чрез изследване и определяне състоянието на средството

за измерване, включително неговите технически и метрологични характеристики, по заявление, подадено в териториалните звена „Мерки и измервателни уреди“ на ДАМТН.

- (2) Председателят на ДАМТН определя служителите и срок за извършване на метрологичната експертиза в 7-дневен срок от получаване на искането.
- (3) Държавната агенция за метрология и технически надзор може да привлече за участие в метрологичната експертиза оправомощени по реда на глава четвърта лица.
- (4) Служителите, извършили метрологичната експертиза, съставят констативен протокол в два екземпляра, в който вписват:
  1. датата на извършване на метрологичната експертиза;
  2. наименованието, типа, производителя, идентификационния номер и техническите и метрологичните характеристики на средството за измерване;
  3. използваните еталони, спомагателно оборудване и методи за изследване на средството за измерване и условията при извършване на експертизата;
  4. констатациите от външния оглед на средството за измерване преди експертизата;
  5. резултатите от извършеното при експертизата изследване на средството за измерване;
  6. собствените си имена и длъжности.
- (5) Екземпляр от констативния протокол се изпраща на лицето, поискало експертизата, в 10-дневен срок от съставянето му.

Глава шеста

КОНТРОЛ НА ПРЕДВАРИТЕЛНО ОПАКОВАНИТЕ ПРОДУКТИ И БУТИЛКИТЕ

Раздел I

Общи изисквания

- Чл. 59. (1) Изискванията на тази глава се отнасят за:**
1. предварително опакованите продукти с еднакви номинални количества и с маса от 5 g до 10 kg включително или с обем от 5 ml до 10 l включително;
  2. предварително опакованите продукти с различни количества, измервани по маса;
  3. опаковки, предназначени за използване като съдове за измерване на обема на затворените в тях течности, наричани по-нататък „бутилки“, с номинална вместимост от 50 ml до 5 l включително.
- (2) Изискванията на тази глава не се отнасят за:
1. изделия от благородни метали;
  2. лекарства.
- (3) Предварително опакованите продукти и бутилките се пускат на пазара и се предлагат за продажба само ако отговарят на изискванията на тази глава и на наредбите по чл. 72 и 73.
- Чл. 60. Лицата, които произвеждат или внасят предварително опаковани продукти или бутилки, осигуряват тяхното съответствие с изискванията към тях.**

Чл. 61. Лицата, които продават предварително опаковани продукти, нямат право да променят осигуреното от производителя или вносителя съответствие с изискванията към тях.

- Чл. 62. (1) Предварително опакованите продукти с еднакви количества, за които по реда на чл. 72 са въведени редове от задължителни номинални стойности на количествата, се произвеждат в количества, избрани от производителя от тези редове.**
- (2) Предварително опакованите продукти с еднакви количества могат да бъдат опаковани в количества със стойности, различни от редовете по ал. 1, когато са предназначени за упражняване на професия или занаят.

Чл. 63. (1) Предварително опакованите продукти и бутилките трябва да бъдат съответно в нетни количества и с действителни вместимости, които отговарят на определените в наредбите по чл. 72 и 73 изисквания към количествата или вместимостите, и да носят означенията съгласно чл. 70 и 71.

- (2) Предварително опакованите продукти и бутилките трябва да запазват съответствието си с изискванията към количествата или вместимостите до момента на продажба на потребителите.

Раздел II

Контрол на количествата на предварително опакованите продукти и на вместимостите на бутилките

Чл. 64. (1) Лицата, които произвеждат предварително опаковани продукти или бутилки, извършват контрол на нетните количества на продуктите и на действителните вместимости на бутилките за оценяване на съответствието им с изискванията към тях.

- (2) Контролът по ал. 1 се извършва по критерии, по методи и със средства за измерване, определени в наредбите по чл. 72 и 73.

Чл. 65. (1) Лицата, които произвеждат предварително опаковани продукти с еднакви количества или бутилки, поставят знак за съответствие с изискванията, когато:

1. резултатите от проведения от тях контрол потвърдят съответствието на нетните количества на предварително опакованите продукти или на действителните вместимости на бутилките с изискванията към тях;
  2. предприемат подходящи коригиращи действия, ако при контрола се установи несъответствие на нетните количества на предварително опакованите продукти или на действителните вместимости на бутилките с изискванията към тях.
- (2) Лицата по ал. 1 съхраняват и предоставят при поискване от ДАМТН документите, съдържащи резултатите от контрола и предприетите коригиращи действия.

Чл. 66. Лицата, които произвеждат или внасят предварително опаковани продукти или бутилки, са длъжни да ги изтеглят от пазара, когато при надзорна проверка по чл. 75, ал. 1 се установи, че те не съответстват на изискванията към тях и несъответствието не може да бъде отстранено чрез подходящи коригиращи действия.

Раздел III

Регистриране на лицата, които произвеждат или внасят предварително опаковани продукти или бутилки

- Чл. 67. (1) Държавната агенция за метрология и технически надзор регистрира лицата, които произвеждат или внасят предварително опаковани продукти или бутилки.**
- (2) Лицата по ал. 1 са длъжни преди започване на съответната дейност да подадат писмено заявление за регистрация пред ДАМТН.
  - (3) В заявлението се посочват:
    1. наименованието, седалището и адресът на управление на заявителя и видът на дейността, която извършва – производство или внос;
    2. единният идентификационен код от регистър БУЛСТАТ;
    3. видовете предварително опаковани продукти или видовете течности, за които са предназначени бутилките, които заявителя произвежда или внася;
    4. местата на производство или съхраняване на предварително опакованите продукти или бутилките.
  - (4) При подаване на заявлението по ал. 2 лицата, които произвеждат бутилки, предлагат за регистрация графично изображение на избран от тях идентификационен знак, а вносителите – графично изображение на поставения от производителя на бутилката идентификационен знак. Графичното изображение се представя на магнитен или оптичен носител.
  - (5) Предложението от производителя на бутилки идентификационен знак се регистрира, когато не дублира идентификационен знак на друг регистриран производител.

Чл. 68. (1) При промяна на обстоятелствата по чл. 67, ал. 3 или на графичното изображение на идентификационния знак по чл. 67, ал. 4 регистрираното лице уведомява ДАМТН в 14-дневен срок.

(2) Регистрацията се заличава по искане на регистрираното лице при прекратяване на дейността му.

Чл. 69. (1) Регистърът на лицата, които произвеждат или внасят бутилки, е публичен.

- (2) Държавната агенция за метрология и технически надзор публикува в официалния си бюлетин информация за регистрираните производители на бутилки и за техните идентификационни знаци.

Раздел IV

Означение върху предварително опакованите продукти и бутилките

- Чл. 70. (1) Лицата, които произвеждат предварително опаковани продукти, обявяват върху опаковката номиналните им количества, изразени в килограми, грамове, литри, сантиметри или милилитри, следвани от означението на единицата и знака за съответствие с метрологичните изисквания за предварително опакованите продукти с еднакви количества.**
- (2) Предварително опакованите продукти от внос трябва да носят означенията по ал. 1, като в случаите, когато обявените от производителя номинални количества не са изразени в определените единици, вносителите са длъжни допълнително да ги обявят.
  - (3) Номиналното количество на съдържащата се в бутилката течност може да не се обявява, когато из-

ползваната бутилка е с поставен знак за съответствие по чл. 65, ал. 1, обявената върху нея номинална стойност е видима при нормални условия на представяне на продукта и разликата между тази номинална стойност и друга номинална стойност от реда от задължителни номинални стойности за този вид продукт е по-голяма от 50 ml.

Чл. 71. (1) Лицата, които произвеждат бутилки, обявяват върху тях номиналната им вместимост, изразена в литри, сантиметри или милилитри, и вместимостта до ръба на бутилката, изразена в сантиметри, или свободния обем на бутилката, изразен в милилитри, следвани от означенията на единицата, одобрения идентификационен знак по чл. 67, ал. 4 и знака по чл. 65, ал. 1 за съответствие с изискванията към тях.

(2) Означенията върху бутилките от внос трябва да отговарят на изискванията по ал. 1.

Чл. 72. Министерският съвет приема наредба за предварително опакованите количества продукти, с която се определят:

1. видовете предварително опаковани продукти по чл. 59, ал. 1, т. 1, за които се прилагат;
2. редовете от задължителни номинални стойности на количествата на предварително опаковани продукти с еднакви количества и видове продукти, за които те се отнасят;
3. изискванията към нетните количества на предварително опакованите продукти;
4. изискванията към методите и средствата за измерване, използвани за определяне на нетните количества на предварително опакованите продукти;
5. критериите и методите за контрол на нетните количества на предварително опакованите продукти;
6. правилата за поставяне на означенията върху предварително опакованите продукти;
7. формата и графичното изображение на знака за съответствие на нетните количества на предварително опакованите продукти с еднакви количества с изискванията към тях.

Чл. 73. Министерският съвет приема наредба за опаковки, предназначени да бъдат използвани като съдове за измерване, с която се определят:

1. изискванията към вместимостите на бутилките;
2. изискванията към методите и средствата за измерване, използвани за определяне на действителните вместимости на бутилките;
3. критериите и методите за контрол на действителните вместимости на бутилките;
4. правилата за поставяне на означенията върху бутилките;
5. формата и графичното изображение на знака за съответствие на действителните вместимости на бутилките с изискванията към тях.

Глава седма МЕТРОЛОГИЧЕН НАДЗОР

Чл. 74. Председателят на ДАМТН осъществява метрологичен надзор за спазване задълженията на лицата, които:

1. използват единици за измерване;
2. произвеждат или внасят средства за измерване;

- използват средства за измерване;
- ремонтират средства за измерване;
- са оправомощени да извършват проверка на средства за измерване;
- произвеждат или внасят предварително опаковани продукти или бутилки;
- предлагат за продажба предварително опаковани продукти или бутилки.

Чл. 75. (1) **Метрологичният надзор се извършва чрез наблюдение и надзорни проверки от длъжностни лица от Главна дирекция „Метрологичен надзор“, определени от председателя на ДАМТН.**

- Метрологичният надзор може да се извършва съвместно с органите на Министерството на вътрешните работи съгласно Закона за Министерството на вътрешните работи, органите за защита на потребителите по Закона за защита на потребителите и за правилата за търговия и контролните органи по Закона за храните и със съдействието на органите на местното самоуправление.

Чл. 76. (1) **При извършване на метрологичен надзор длъжностните лица по чл. 75, ал. 1 имат право:**

- на достъп до местата, където се произвеждат, съхраняват, продават, ремонтират, проверяват, монтират или използват средства за измерване, и до местата, където се произвеждат, съхраняват или продават предварително опакованите продукти или бутилките;
- да изискват и получават документи, свързани с контрола на средствата за измерване, употребата на средствата за измерване, прилагането на методите за измерване и обявяването на резултатите от измерване и с произхода, размера на партидите и контрола на предварително опакованите продукти и бутилките.
- Длъжностните лица по чл. 75, ал. 1 могат да използват получената документация и информация само за нуждите на метрологичния надзор.

Чл. 77. **При извършване на метрологичен надзор длъжностните лица по чл. 75, ал. 1:**

- дават задължителни предписания за предприемане на коригиращи действия, когато е констатирано, че не са спазени изискванията на закона и наредбите по прилагането му;
- при необходимост подлагат средствата за измерване на контрол;
- приемат действия за ограничаване пускането на пазара и/или в действие и използването на средства за измерване, които не съответстват на изискванията по глава четвърта;
- дават предложения на председателя на ДАМТН за отмяна на одобряването на типа на средства за измерване, когато са налице основанията по чл. 36, ал. 1;
- дават предложения на председателя на ДАМТН за отнемане на оправомощаването за извършване на проверка на средства за измерване, когато са налице основанията по чл. 53;
- подлагат на контрол предварително опакованите продукти или бутилките на местата на производство и при необходимост – на местата на съхраняване или продажба;
- приемат действия за ограничаване пускането на пазара или продажбата на предварително опакованите продукти и бутилките, ко-

ито не съответстват на изискванията по глава шеста.

Чл. 78. **Длъжностните лица по чл. 75, ал. 1 при надзорните проверки в местата на производството, съхраняване и продажба на предварително опакованите продукти могат да извършат контрол на нетните им количества чрез разрушаване целостта на опаковките.**

Чл. 79. **Когато при надзорна проверка длъжностните лица по чл. 75, ал. 1 установят, че не са спазени изискванията на закона, те предприемат действия за информиране на потребителите, включително поставяне на подходящи означения на предварително опакованите продукти, които се предлагат за продажба.**

Чл. 80. **Длъжностните лица по чл. 75, ал. 1 се застраховат за зполупака, настъпила при или по повод изпълнение на служебните им задължения, за сметка на бюджета на ДАМТН.**

Чл. 81 **Министерският съвет приема наредба за реда и начина на извършване на метрологичен надзор.**

Глава осма

ФИНАНСОВИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 82. **За контрол на средства за измерване, за метрологична експертиза на средства за измерване, за оправомощаване на лица за извършване на проверка за средства за измерване, за регистриране на лица, които произвеждат или внасят предварително опаковани продукти или бутилки, за справки по регистрите по чл. 37, чл. 69, ал. 1 и за вписвания и справки по регистъра по чл. 20 се събират такси по тарифа, одобрена от Министерския съвет.**

Чл. 83. **Разходите за контрола по чл. 77, ал. 1, т. 2 и 6 на средства за измерване, предварително опаковани продукти или бутилки са за сметка на бюджета на ДАМТН. В случаите, когато се установи несъответствие на средствата за измерване с техническите и метрологичните изисквания към тях или на предварително опакованите продукти или бутилките с изискванията на чл. 63, ал. 1, разходите са за сметка на виновните лица.**

Глава девета

АДМИНИСТРАТИВНОНАКАЗАТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 84. (1) **Производител или вносител, който в случаите по чл. 5 пуска на пазара и/или в действие средства за измерване, които не отговарят на изискванията по глава четвърта, се наказва с глоба от 1000 до 5000 лв., когато нарушението е извършено от физическо лице, или с имуществена санкция от 2000 до 10 000 лв., когато нарушението е извършено от юридическо лице или едноличен търговец.**

(2) При повторно нарушение по ал. 1 глобата, съответно имуществената санкция, е в двоен размер.

Чл. 85. (1) **Физическо лице, което в случаите по чл. 5 използва средства за измерване, които не отговарят на изискванията по глава четвърта, или не изпълнява задълженията си по чл. 44, се наказва с глоба от 100 до 300 лв.**

(2) За същото нарушение, когато е извършено от едноличен търговец или юридическо лице, се налага имуществена санкция от 200 до 500 лв.

(3) При повторно нарушение по ал. 1 глобата, съответно имуществената санкция, е в двоен размер.

Чл. 86. (1) **Физическо лице, което не представи средства за измерване за последваща проверка след ремонт, се наказва с глоба от 200 до 600 лв.**

(2) За същото нарушение, когато е извършено от едноличен търговец или юридическо лице, се налага имуществена санкция от 500 до 1000 лв.

Чл. 87. (1) **Физическо лице, което поставя знаци за проверка на средства за измерване, без да е оправомощено за това, се наказва с глоба от 1000 до 3000 лв.**

(2) За същото нарушение, когато е извършено от едноличен търговец или юридическо лице, се налага имуществена санкция от 2000 до 8000 лв.

Чл. 88. (1) **Производител или вносител, който пусне на пазара предварително опаковани продукти или бутилки, които не съответстват на изискванията по глава шеста и на наредбите по чл. 72 и 73, се наказва с глоба от 500 до 5000 лв., когато нарушението е извършено от физическо лице, или с имуществена санкция от 1000 до 7000 лв., когато нарушението е извършено от едноличен търговец или юридическо лице.**

(2) При повторно нарушение по ал. 1 глобата, съответно имуществената санкция, е в двоен размер.

Чл. 89. (1) **Физическо лице, което предлага за продажба предварително опаковани продукти, които не отговарят на изискванията по чл. 70, се наказва с глоба от 200 до 600 лв.**

(2) За същото нарушение, когато е извършено от едноличен търговец или юридическо лице, се налага имуществена санкция от 400 до 1000 лв.

(3) Глобата, съответно имуществената санкция по ал. 1 и 2, се налага на лице, което предлага за продажба предварително опаковани продукти, пакетирани от него на местата за съхраняване или продажба, които не отговарят на изискванията по глава шеста и на наредбите по чл. 72.

Чл. 90. **Производител или вносител, който не изпълни задължението си за регистрация по чл. 67, ал. 2, се наказва с глоба от 50 до 150 лв., когато нарушението е извършено от физическо лице, или с имуществена санкция от 200 до 500 лв., когато нарушението е извършено от едноличен търговец или юридическо лице.**

Чл. 91. **Който унищожи, подправи или използва подправени знаци по чл. 35, чл. 39, ал. 1, чл. 43, ал. 1 и чл. 67, ал. 4, се наказва с глоба от 150 до 400 лв., ако деянието не съставлява престъпление.**

Чл. 92. (1) **За неизпълнение или нарушение на задължителни предписания на длъжностните лица по чл. 75, ал. 1 виновните физически лица се наказват с глоба от 300 до 2000 лв.**

(2) Когато нарушенията по ал. 1 са извършени от еднолични търговци или юридически лица, се налага имуществена санкция от 500 до 3000 лв.

Чл. 93. **Физическо лице, което възпрепятства изпълнението на служебните задължения на длъжностните лица по чл. 75, ал. 1, се наказва с глоба 50 лв.**

Чл. 94. (1) **Актовете за установяване на нарушенията се съставят от определени от председателя на ДАМТН длъжностни лица от Главна дирекция „Метрологичен надзор“.**
(2) Наказателните постановления се издават от пред-

седателя на ДАМТН или от определени от него длъжностни лица.

(3) Не подлежат на обжалване наказателните постановления, с които е наложена глоба, съответно имуществена санкция, до 200 лв. включително.

(4) Установяването на нарушенията, издаването, обжалването и изпълнението на наказателните постановления се извършват по реда на Закона за административните нарушения и наказания.

ДОПЪЛНИТЕЛНА РАЗПОРЕДБА

§ 1. По смисъла на този закон:

- „Величина“ е свойство на явление, тяло или вещество, което може да бъде различено качествено и определено количествено.
- „Вместимост до ръба на бутилка“ е обемът течност, определен при температура 200С, който бутилката съдържа, когато е напълнена до ръба.
- „Действителна вместимост на бутилка“ е обемът течност, определен при температура 200С, който бутилката съдържа, когато е напълнена точно, при спазване на условията, които теоретично съответстват на тези за номиналната вместимост.
- „Допълнение на тип на средство за измерване“ е добавяне на нови технически и/или метрологични характеристики към одобрен тип средства за измерване.
- „Единица за измерване“ е конкретна величина, определена и приета със спогодба, с която се сравняват други величини от същия вид, за да се изразят техните големина по отношение на тази величина.
- „Единици за измерване, използвани с Международната система единици“ са единици за измерване извън Международната система единици, допуснати за използване с Международната система единици от Международния комитет по мерки и теглилки (СІРМ).
- „Еталон“ е мярка, измервателен уред, сравнителен материал или измервателна система, предназначени за определяне, възпроизвеждане, реализация или съхраняване на единица на една или повече стойности на величина, която служи като изходна.
- „Задоволителна степен на еквивалентност на еталон“ е такава степен на съответствие между стойността на еталона и получената от сравнението изходна стойност и при съединената ѝ неопределеност, която позволява признаването на метрологичните характеристики на еталона.
- „Извадка от партида средства за измерване“ е брой средства за измерване от партидата, избрани по случаен признак за извършване на контрол.
- „Калибриране“ е съвкупност от действия, които при определени условия установяват зависимостта между стойностите на величината, показани от измервателен уред или измервателна система, или стойностите, представени от мярка или сравнителен материал, и съответните стойности, реализирани от еталоните.
- „Конвенция за метра“ е Международна конвенция за осигуряване на международното единство и усъвършенстване на метричната система, приета на заключителното заседание на Международната конференция по мерки и теглилки (СGPM), проведена на 20 май 1875 г.
- „Международен еталон“ е еталон, признат за международна спогодба да служи за международна основа за определяне стойности на други еталони на съответната единица за измерване.
- „Международната система единици (SI)“ е кохерентна система единици, приета и препоръчана от Генерална-

- та конференция по мерки и теглилки (CGPM).
14. „Модификация на тип на средство за измерване“ е изменение на някои технически и/или метрологични характеристики на средствата за измерване от одобрения тип.
15. „Недостатък от общ характер на средствата за измерване“ е недостатък, който въпреки съответствието на средствата за измерване с техническите и метрологичните изисквания към тях не осигурява годността им да бъдат използвани по предназначение.
16. „Необходима за страната точност на национален еталон“ е точност, която позволява еталонът да изпълнява предназначението си като национален за осигуряване на проследимостта, точността и достоверността на измерванията в страната.
17. „Номинална вместимост на бутилка“ е обемът течност, определен при температура 20 °С, който се очаква да съдържа бутилката, когато е напълнена при условията за употреба, за които е предназначена.
18. „Опаковка, предназначена да бъде използвана като съд за измерване“ е опаковка, направена от същото или други материали, чийто твърдост и стабилност предполагат същите метрологични гаранции като същото, която има метрологични характеристики и може да служи за измерване на обема на затворената в нея течност.
19. „Партида предварително опаковани продукти“ е съвкупност от предварително опаковани продукти от един и същи вид, с еднакво обявено количество, в еднаква опаковка, опаковани за определено време на едно и също място.
20. „Партида средства за измерване“ е съвкупност от средства за измерване от един и същи тип, произведени за определено време на едно и също място.
21. „Повторно“ е нарушението, което е извършено в срок до една година от влизане в сила на наказателното постановление, с което нарушителят е наказан за нарушение от същия вид.
22. „Предварително опакован продукт“ е количество продукт, чиято стойност е предварително определена в отсъствие на клиента, включително на местата на съхраняване или продажба, със или без опаковка, като количеството не може да бъде променяно, без да се отвори опаковката или без да настъпят видими изменения на продукта и опаковката.
23. „Проследимост“ е свойството на резултат от измерване или стойност на еталон, които могат да бъдат свързани с установени еталони, обикновено международни или национални, които имат обявени неопределености с посочени доверителни вероятности, чрез непрекъснатата верига от сравнения.
24. „Резултат от измерване“ е стойността измервана величина, получена чрез измерване.
25. „Свободен обем на бутилка“ е обемът, равен на разликата между номиналната вместимост и вместимостта до ръба на бутилката.
26. „Сертифициран сравнителен материал“ е материал или вещество, придружено със сертификат, с достатъчна хомогенност на една или повече характеристики, чийто стойности са добре установени и сертифицирани по определена процедура, установяваща проследимостта към единиците, с която се изразяват стойностите на всяка характеристика, като всяка сертифицирана стойност се придружава от неопределеност с посочена доверителна вероятност.
27. „Средство за измерване“ е техническо средство, което има метрологични характеристики и е предназначение-

- но да се използва за измервания самостоятелно или свързано с едно или повече технически средства.
28. „Съставна единица“ е комбинация от разрешени за използване единици за измерване, представена като тяхна функция.
29. „Тип на средства за измерване“ е съвкупност от средства за измерване с еднакво предназначение, основани на един и същи принцип, имащи еднаква конструкция и изработени от един и същи производител по една и съща техническа документация и технология.
30. „Трета независима страна за проверките, за които кандидатства“ е лице, което не е участвало в разработката и не произвежда, внася, монтира, ремонтира, притежава или не използва средствата за измерване, за проверката на които кандидатства, и може да гарантира безпристрастност и независимост на персонала си.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

- § 2. Този закон отменя Закона за измерванията (обн., ДВ, бр. 45 от 1998 г.; изм., бр. 55 от 1999 г., бр. 108 от 2001 г.).
- § 3. Законът влиза в сила шест месеца след обнародването му в „Държавен вестник“ с изключение на § 4, който влиза в сила от деня на обнародването.
- § 4. (В сила от 7.05.2002 г.) Министерският съвет приема наредбите по прилагането на закона в шестмесечен срок от обнародването му.
- § 5. В срок до два месеца от влизането в сила на закона председателят на ДАМТН насрочва заседание на Националния съвет по метрология, на което се приема правилник за работата на съвета.
- § 6. Лицата, произвеждащи средства за измерване, които подлежат на контрол по този закон, са длъжни да ги приведат в съответствие с изискванията към тях в срок до две години от влизането му в сила.
- § 7. Средства за измерване в употреба, които подлежат на контрол по този закон, могат да се използват от лицата, които ги притежават, ако изпълняват предвиденото си предназначение и при последващите проверки се установи съответствие на метрологичните им характеристики с изискванията към тях.
- § 8. Лицата, лицензирани за проверка на средствата за измерване по реда на отменения Закон за измерванията, могат да извършват дейността си до изтичането на срока на валидност на лицензията.
- § 9. Лицата, за които е започнала процедура за лицензиране до обнародването на този закон, се лицензират по реда на отменения Закон за измерванията за срок не по-дълъг от две години.
- § 10. Лицата, които произвеждат предварително опаковани продукти или бутилки, въвеждат контрола на нетните количества на предварително опакованите продукти или действителните вместимости на бутилките в срок до шест месеца от влизането в сила на закона.
- § 11. Пуснатите на пазара предварително опаковани продукти и бутилки, които към момента на влизане в сила на този закон се намират в търговските обекти и в складовите помещения и които не отговарят на изискванията на глава шеста, се предлагат за продажба до изчерпване на наличните количества.
- § 12. Изпълнението на закона се възлага на председателя на Държавната агенция по метрология и технически надзор.

НАРЕДБА ЗА ЕДИНИЦИТЕ

ЗА ИЗМЕРВАНЕ, РАЗРЕШЕНИ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Приета с ПМС № 275 от 29.11.2002 г., обн., ДВ, бр. 115 от 10.12.2002 г.

Раздел I

Общи положения

- Чл. 1. **С наредбата се определят:**
- наименованията, определенията и означенията на разрешените за използване единици за измерване;
  - правилата за изразяване и обявяване на резултатите от измерване.
- Чл. 2. **В стопанската дейност, в здравеопазването, за осигуряване на обществена безопасност и защитата на околната среда и за административни цели задължително се използват разрешените със Закона за измерванията единици на съответните величини.**
- Чл. 3. **Резултатите от измерването на величините се изразяват и обявяват в разрешените със Закона за измерванията единици.**
- Чл. 4. **(1) Показанията на средствата за измерването трябва да са в единици на съответните величини.**
(2) Средствата за измерване могат да имат и допълнителни показания в други единици, които придружават показанието в разрешените единици, ако:
- показанието в разрешените единици преобладава;
  - означението на допълнителното показание е по-малко от означението на показанието в разрешените единици.
- (3) В случаите по ал. 2 резултатите от измерването се изразяват и обявяват в разрешени единици.**

- Чл. 5. **Международната система единици (SI) се състои от:**
- основни единици SI;
  - допълнителни единици SI;
  - производни единици SI.

- Чл. 6. **(1) За образуване на наименованията и означенията на десетични кратни и дробни единици се използват представките, посочени в приложение № 1.**
(2) Не се допуска използването на представки, образувани от съединяването на няколко от представките по ал. 1.

Раздел II

Основни единици SI

- Чл. 7. **Основните единици SI са:**
- единицата за дължина „метър“;
  - единицата за маса „килограм“;
  - единицата за време „секунда“;
  - единицата за електричен ток „ампер“;
  - единицата за термодинамична температура „келвин“;
  - единицата за количество вещество „мол“;
  - единицата за интензитет на светлината „кандела“.
- Чл. 8. **Единицата за дължина „метър“ е дължината на пътя, изминат от светлината във вакуум за интервал от време 1/299 792 458 от секундата, и се означава с „m“.**

- Чл. 9. **(1) Единицата за маса „килограм“ е равна на масата на международния прототип на килограма, съхраняван в Международното бюро по мерки и теглилки (BIPM), и се означава с „kg“.**
(2) Наименованията и означенията на десетичните кратни и дробни на единицата за маса се образуват чрез добавяне на представки към думата „грам“ и техните означения към означението „g“.

- Чл. 10. **Единицата за време „секунда“ е продължителността на 9 192 631 770 периода на лъчението, съответстващо на прехода между двете свързани нива на основното състояние на атома на Цезий-133, и се означава с „s“.**

- Чл. 11. **Единицата за електричен ток „ампер“ е постоянен електричен ток, който при протичане по два успоредни паралелни проводника с безкрайна дължина и незначително кръгово напречно сечение, поставени на разстояние 1 метър един от друг във вакуум, създава между тези два проводника взаимодействие със сила 2.10 нютон на всеки метър от тяхната дължина, и се означава с „A“.**

- Чл. 12. **(1) Единицата за термодинамична температура „келвин“ представлява 1/273,16 част от термодинамичната температура на тройната точка на водата и се означава с „K“.**
(2) Единицата за температура по Целзий „градус Целзий“ е равна на единицата „келвин“ и се определя като разликата $t = T - T_0$ между двете термодинамични температури T и T₀, където T₀ = 273,15 K, и се означава с „°C“. Температурен интервал или температурна разлика могат да бъдат изразени в келвин или в градус Целзий.

- Чл. 13. **Единицата за количество вещество „мол“ е количеството вещество на системата, съдържаща толкова структурни единици (елементи), колкото атома се съдържат в 0,012 килограма въглерод 12, и се означава с „mol“. При използване на „мол“ видът на структурните единици (елементи) трябва да бъде определен и те могат да бъдат атоми, молекули, йони, електрони, други частици или определени групи от тях.**

- Чл. 14. **Единицата за интензитет на светлина „кандела“ е интензитетът на светлината в дадена посока на източник, излъчващ монохроматично лъчение с честота 540.10 херца и интензитет в тази посока 1/683 вата на стерadian, и се означава със Hcd“.**

Раздел III

Допълнителни единици SI

- Чл. 15. **(1) Допълнителните единици SI са:**
- единицата за равнинен ъгъл „радиан“;
  - единицата за пространствен ъгъл „стерадиан“.
- (2) Наименованията и означенията на допълнителните единици SI са посочени в приложение № 2.**

- Чл. 16. Единицата за равнинен ъгъл „радиан“ е ъгълът между два радиуса на кръг, които отрязват от неговата окръжност дъга, равна на радиуса, и се означава с „rad“.
- Чл. 17. Единицата за пространствен ъгъл „стерадиан“ е пространственият ъгъл на конус с връх в центъра на сфера, който отрязва върху повърхността на сферата област, равна на квадрата с дължина на страната, равна на радиуса на сферата, и се означава със „sr“.

Раздел IV

Производни единици SI

- Чл. 18. (1) Производните единици SI се получават кохерентно от основните и допълнителните единици SI и се изразяват чрез алгебрични изрази под формата на произведения от степени на основните единици SI и/или допълнителните единици SI с числен коефициент, равен на 1.
- (2) Производните единици SI могат да се изразяват чрез наименованията и означенията на основните единици SI и допълнителните единици SI или чрез специалните наименования и означения, например единицата SI за динамичен вискозитет може да бъде изразена като „m.kg.s⁻¹ или „N.s.m⁻² или „Pa.s“.
- (3) Когато една производна единица е изразена като дроб, нейните десетични кратни и дробни могат да се означават чрез присъединяване на представка съгласно приложение № 1 към единиците в числителя или знаменателя или на двете места.
- Чл. 19. (1) Производните единици SI, които имат специални наименования, са посочени в приложение № 2.
- (2) Допускат се следните специални наименования на единицата за мощност:
- за изразяване на големи стойности на мощността на променлив ток – „волт-ампер“, което се означава с „VA“;
  - за изразяване на реактивна електрична мощност – „вар“, което се означава с „var“.

Раздел V

Специални наименования и означения на десетични кратни и дробни на единиците SI

- Чл. 20. (1) Разрешава се използването на наименованията и означенията на десетичните кратни и дробни на единиците SI, посочени в приложение № 3.
- (2) Представките и техните означения съгласно приложение № 1 могат да се използват заедно с единиците и означенията по ал. 1.

Раздел VI

Единици, които са определени на основата на единиците SI

- Чл. 21. (1) Разрешава се използването на наименованията и означенията на единици, които са определени на основата на единиците SI, но не са техни десетични кратни или дробни (приложение № 4).
- (2) Представките и техните означения съгласно приложение № 1 могат да бъдат използвани само в съюз с наименованията „град“ или „гон“, като и двете се означават с „gon“.

Раздел VII

Единици, използвани с единиците SI

- Чл. 22. (1) Разрешава се използването на единици, чиито стойности са получени експериментално и се изразяват в единици SI (приложение № 5).
- (2) Единицата за унифицираната атомна маса е равна на 1/12 от масата на един атом на нуклида въглерод 12.
- (3) Електронволт е кинетичната енергия, получена от електрона при преминаването му във вакуум през точки с потенциална разлика от 1 волт.
- (4) Представките и техните означения съгласно приложение № 1 могат да се използват заедно с единиците по ал. 1 и с техните означения.

Раздел VIII

Единици за специализирани области

- Чл. 23. (1) В специализирани области се разрешава използването на единиците, посочени в приложение № 6.
- (2) Представките и техните означения съгласно приложение № 1 могат да се използват в съюз с единиците и означенията по ал. 1, с изключение на единицата „милиметър живачен стълб“ и нейното означение „mmHg“. Кратната единица „10² a“ на единицата „ар“ се нарича „хектар“ и се означава с „ha“.
- (3) За изразяване и обявяване площта на земеделската земя и на земя в строителството се допуска използването на единица „декар“, която се равнява на 1000 m², няма международно означение и се изписва с пълното си наименование на български език.

Раздел IX

Съставни единици

- Чл. 24. (1) Комбинациите от разрешени единици образуват съставни единици.
- (2) Съставните единици нямат специални наименования.
- (3) При образуване на съставни единици само една от единиците може да бъде десетична кратна или дробна и представката се присъединява към означението на първата единица или към означението на единицата, стояща в числителя. Това изискване не се отнася за съставна единица, в която участва единицата „килограм“.

Раздел X

Правила за изразяване и обявяване на резултати от измерване

- Чл. 25. Правилата за изразяване и обявяване на резултатите от измерване се отнасят до начина на записване на величините, стойностите на измерваните величини и единиците за измерване.
- Чл. 26. (1) При означаване на единиците се използват международните означения с латински или гръцки букви.
- (2) Означенията на единиците се записват и печатат с прави букви независимо от използвания в текста шрифт.
- (3) Означенията на единиците се записват и печатат с малки букви, а когато наименованието на единица

та произхожда от собствено име, първата буква е главна, например: m – метър, s – секунда, A – Ампер, Wb – Вебер.

- (4) Означенията на единиците не се изменят в множествено число.
- (5) Означенията на единиците се пишат без точка накрая, освен когато са в края на изречението.
- (6) Между означенията на представките и означенията на единиците не се оставя разстояние.

- Чл. 27. Резултатите от измерване се изразяват и обявяват в съответствие с БДС ISO 31-0 и БДС ISO 1000.

ДОПЪЛНИТЕЛНА РАЗПОРЕДБА

- § 1. По смисъла на наредбата:

- „Означение на единица“ е писмен знак, приет със спогодба, за означаване на единица на величина.
- „Кохерентна система единици“ е система единици, в която всички производни единици могат да се изразят като произведение на степени на основни единици с коефициент на пропорционалност единица.3. „Кратна единица“ е по-голяма единица на величина, която се образува от дадена единица съгласно спогодбите за преобразуване.

4. „Дробна единица“ е по-малка единица на величина, която се образува от дадена единица съгласно спогодбите за преобразуване.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

- § 2. Използването на единици за измерване, които не са посочени в наредбата, се допуска за продукти, които към датата на влизането в сила на наредбата са пуснати на пазара и/или в действие, и за компоненти и части, необходими за използването на тези продукти.
- § 3. Използването на допълнителните показания на средствата за измерване се разрешава до 31 декември 2009 г.
- § 4. Наредбата се издава на основание чл. 13 от Закона за измерванията.
- § 5. Указания по прилагането на наредбата се дават от председателя на Държавната агенция за метрология и технически надзор.

Приложение № 1, към чл. 6, ал. 1

Представки и техните означения, използвани за означаване на някои десетични кратни и дробни

Множител	Представки наименование	означение
10 ²⁴	йота	Y
10 ²¹	сета	Z
10 ¹⁸	екса	E
10 ¹⁵	пета	P
10 ¹²	тера	T
10 ⁹	гига	G
10 ⁶	мега	M
10 ³	кило	k
10 ²	хекто	h
10 ¹	дека	da
10 ⁻¹	деци	d
10 ⁻²	санти	c
10 ⁻³	мили	m
10 ⁻⁶	микро	μ
10 ⁻⁹	нано	n
10 ⁻¹²	пико	p
10 ⁻¹⁵	фемто	f
10 ⁻¹⁸	ато	a
10 ⁻²¹	септо	z
10 ⁻²⁴	йокто	y

Приложение № 2, към чл. 15 ал. 2 и чл. 19 ал. 1

Наименования, означения и изразяване на допълнителни единици SI и на произволни SI

Производни величини	ПРОИЗВОДНИ И ДОПЪЛНИТЕЛНИ ЕДИНИЦИ SI		
	специално наименование	означение	изразяване като функция на основните, допълнителните или на други производни единици SI
Равнинен ъгъл	радиан	rad	1 rad = 1 m/m = 1
Пространствен ъгъл	стерадиан	sr	1 sr = 1 m ² /m ² = 1
Честота	херц	Hz	1 Hz = 1 s ⁻¹
Сила	нютон	N	1 N = 1 kg.m/s ²
Налягане, механично напрежение	паскал	Pa	1 Pa = 1 N/m ²
Енергия, работа, количество топлина	джаул	J	1 J = 1 N.m
Мощност, енергетичен поток	ват	W	1 W = 1 J/s
Електричен заряд (количество електричество)	кулон	C	1 C = 1 A.s
Електричен потенциал, потенциална разлика, напрежение, електродвижещо напрежение	волт	V	1 V = 1 J/C
Капацитет (електричен)	фарад	F	1 F = 1 C/V
Съпротивление (електрично)	ом	Ω	1 Ω = 1 V/A
Проводимост (електрична)	сименс	S	1 S = 1 Ω ⁻¹
Магнитен поток	вебер	Wb	1 Wb = 1 V.s
Магнитна индукция	тесла	T	1 T = 1 Wb/m ²
Индуктивност	хенри	H	1 H = 1 Wb/A
Температура по Целзий	градус Целзий*	°C	1 °C = 1 K ¹⁾
Светлинен поток	лумен	lm	1 lm = 1 cd.sr
Осветеност	люкс	lx	1 lx = 1 lm/m ²
Активност на радиоактивен източник	беккерел	Bq	1 Bq = 1 s ⁻¹
Погълната доза, специфична (масова)	грей	Gy	1 Gy = 1 J/kg
Еквивалентна доза, индекс на еквивалентна доза	сиверт	Sv	1 Sv = 1 J/kg

Приложение № 3 към чл. 20, ал. 1

Специални наименования и означения на десетични кратни и дробни на единиците SI

Величина	Е Д И Н И Ц А		
	наименование	означение	стойност
Обем	литър	l или L (1)	1 l = 1 dm ³ = 10 ⁻³ m ³
Маса	тон	t	1 t = 1 Mg = 10 ³ kg
Налягане, механично напрежение	бар	bar	10 ⁵ Pa

(1) Означенията „l“ и „L“ могат да се използват равностойно за единицата „литър“.

Приложение № 4 към чл. 21, ал. 1

Наименования и означения на единици, които са определени на основата на единиците SI

Величина	Е Д И Н И Ц А		
	наименование	означение	стойност
Равнинен ъгъл	Пълно завъртане	Няма международно означение	1 пълно завъртане = 2π rad
	град или гон	gon	1 gon = 1/200 rad
	градус	°	1 ° = 1/180 rad
	минута	'	1 ' = 1/10800 rad
Време	секунда	s	1 s = 1/86400 day
	Минута	min	1 min = 60 s
	час,	h	1 h = 3600 s
	ден	d	1 d = 86400 s

Приложение № 5 към чл. 22, ал. 1

Наименования и означения на единици, определени независимо от единиците SI

Величина	Е Д И Н И Ц А		
	наименование	означение	стойност
Маса	единица	u	1 u ≈ 1,6605655.10-27 kg
	за атомна маса		
Енергия	електрон волт	eV	1 eV ≈ 1,6021892.10-19 J

Величина	Е Д И Н И Ц А		
	наименование	означение	стойност
Пречупваща способност на оптична система	<i>диоптър</i>	–	1 диоптър = 1 m
Маса на скъпоценни камъни	<i>метричен карат</i>	–	1 метричен карат = $2 \cdot 10^{-4}$ kg
Площ на земеделска земя и земя за строителство	<i>ар</i>	a	1 a = 10^2 m ²
Маса за единица дължина на текстилни прежди и нишки	<i>текс</i>	tex	1 tex = 10^{-6} kg.m ⁻¹
Кръвно налягане и налягане на други флуиди в тялото	<i>милиметър живачен стълб</i>	mmHg	1 mmHg = 133,322 Pa
Сечение на взаимодействие	<i>барн</i>	b	1 b = 10^{-28} m ²

Практикум 1.3

Бизнесът и съвременната пазарна икономика като регулирана бизнес среда

1. Основни знания и умения
2. Задачи
3. Решения

Приложение А: Европейска харта за малките предприятия

1. ОСНОВНИ ЗНАНИЯ И УМЕНИЯ

- 1.1. *Пазарната икономика е необходимо, но не достатъчно условие за съществуването на ефективен бизнес и социално справедливо и добре организирано общество. Достъчно условие е икономиката и социалното равновесие да се равнопоставени компоненти в политическото устройство на обществото. Затова е необходимо държавата да не бъде "ноцен пазач" на свободната игра на пазарните сили, а да поеме ясно дефинирани задачи по защита на конкуренцията чрез ефективни законови рамки. Освен това държавата трябва да гарантира достойно човешко съществуване на онези нетрудоспособни граждани, които не могат да участват с труда си в създаването на блага.*
- 1.2. *В социалната пазарна икономика освен ясно дефинирани задачи на държавното регулиране е необходим и личният ангажимент на гражданите чрез свободна стопанска инициатива като основен фактор на икономическото развитие.*
- 1.3. *Социалната сигурност не бива да се постига за сметка на икономическата ефективност и намаляването на мотивацията за труд.*
- 1.4. *Предприемачеството - основна движеща сила в икономическото развитие. Микро предприемачеството като алтернатива на наемната трудова заетост. МСП - гръбнак на икономиката.*
- 1.5. *Разпределение на дохода в предприятието за възнаграждение на работниците, за предприемачески доход и реинвестиране и за данъци. Справедливо възнаграждение според обема, качеството и отговорността*

2. ЗАДАЧИ

Задача 1

Ако доходът на предприятието във вид на печалба преди данъчно облагане е 100 х. лв. и рентабилността на продажбите е 20%, какъв е размера на продажбите.

Задача 2

Ако средната месечна работна заплата в предприятието в предходната задача е 600 лв., броят на работниците е 50, а вложеният капитал 100 х. лв., как бихте разпределили печалбата между работници, държава (при 10% данък печалба) и предприемачески доход и реинвестиция

Задача 3

Ако работниците са три категории: А - 30 основни работници, Б - 10 спомагателни работници и В - 10 мениджъри, как бихте разпределили делът от печалбата "за работници" между тези три категории, отчитайки трите критерия за справедливо възнаграждение: К1 - обем, К2 - качество и К3 - отговорност?

3. РЕШЕНИЯ

Решение на задача 1

Използвайки правилото "под сто"

Прж = 100 000 / 20% = 500 000 лв

Решение на задача 2

- а. Делът на държавата е регламентиран с данък върху печалбата в размер на 10% или 100 х.лв. * 10% = 10 000 лв.
- б. Минималният обем на средствата за реинвестиране представлява около 10% от обема на вложения капитал. Следователно 10 000 лв. са средствата за реинвестиране. (10% от 100 х.лв. вложен капитал).
- в. От 100 х.лв. печалба след облагане и реинвестиране остават 80 х.лв.
- г. Средногодишната заплата на работниците е $12 * 600 = 7200$ лв. Тази на предприемача трябва да бъде минимум три пъти по-голяма, а е нормално да бъде 5 пъти, сравнявайки обема, качеството и отговорността между работниците и предприемача. Тогава $5 * 7200 = 36 000$ лв. е предприемаческото възнаграждение за неговия труд и вложения капитал. Останалите 44 х.лв. би могло да бъдат раздадени като ДМС (допълнително материално стимулиране) на работниците или по 880 лв. средно на работник.

Решение на задача 3

- а. Работниците от трите категории имат различен принос от гл.т. на трите критерии K1, K2 и K3. Ако вземем за база критериите за работата на основните работници (А), приети за единица, то за Б и В работниците критериите са:
А: K1=1, K2=1, K3=1
Б: K1=0.75, K2=0.5, K3=0.5
В: K1=1.5, K2=2, K3=2.5
- б. $БТ = А*(K1+K2+K3) + Б*(K1+K2+K3) + В*(K1+K2+K3) = 30*3 + 10*1.75 + 10*6 = 90 + 17.5 + 60 = 167.5$ е общият брой бонусови точки (БТ)
- в. $44 0000 / 167.5 = 262.68656$ лв. носи една БТ
- г. ДМС (А) = $90 * 262.68656 = 23641.79$ лв.
ДМС (Б) = $17.5 * 262.68656 = 4597.02$ лв.
ДМС (В) = $60 * 262.68656 = 15761.19$ лв.
Това са общите суми за ДМС по категории работници.
- д. В зависимост от конкретни работни позиции, длъжностни характеристики и постигнати резултати сумите за ДМС по-нататък се разпределят персонално между работниците.

Приложение А

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА МАЛКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

Малките предприятия са гръбнакът на Европейската икономика. Те са ключов източник на работни места и дават почва за много бизнес идеи. Усилията на Европа да въведе новата икономика ще се увенчаят с успех само ако малките предприятия са винаги на първо място в дневния ред.

Малките предприятия са най-чувствителни към всякакви промени в бизнес средата. Те са първите, които страдат от тежестта на бюрокрацията. Както и те са първите, които прекращават спънките на администрацията и се възнаграждат с успех.

В Лисабон ние поставихме цел - да превърнем Европейския съюз в най-конкурентната и динамична икономика в света, базирана на знанието, способна на устойчив икономически растеж с повече и по-добри работни места и по-голяма социална сплотеност.

Малките предприятия трябва да се считат за основния двигател на иновациите, заетостта, както и на социалната и местна интеграция в Европа.

Ето защо трябва да се създаде възможно най-добрата обстановка за развитие на предприемачеството.

Принципи

Настоявайки за това, ние:

- признаваме капацитета на малките предприятия за динамично развитие в отговор на новите пазарни нужди и предоставянето на работни места;
- подчертаваме важността на малките предприятия в поощряването на социалното и регионално развитие, които служат като пример за инициативност и отговорност;
- разпознаваме малките предприятия като източник на умения и опит с всички нива на отговорност;
- аплодираме успешните предприятия, които заслужават справедливо възнаграждение;
- считаме, че някои провали несъмнено съпътстват отговорни инициативи и поемане на риск и трябва предимно да се разглеждат като възможност за обучение и поуки;
- оценяваме ценности като знание, посвещаване на работата и гъвкавост в новата икономика.

Положението на малкия бизнес в Европейския съюз може да се подобри с действия по стимулиране на предприемачеството, оценка на съществуващите мерки, а когато е нужно да се правят подобрения и да има убеденост, че създателите на политиката в областта вземат предвид появилите се нужди на малкия бизнес. В този смисъл ние обещаваме:

- да подсилим духа на иновации и предприемачество, който позволява на европейският бизнес да посреща предизвикателствата;
- да постигнем регулаторна, данъчна и административна рамка, благоприятна за предприемаческата дейност, подобряваща състоянието на предприемачите;
- да осигурим достъп до пазарите на основата на най-малко обременяващите изисквания, които до сега са пречили на добра обществена политика;
- да улесним достъпа до изследвания и технологии;
- да подобрим достъпа до финансиране през целия жизнен цикъл на едно предприятие;
- да усъвършенстваме нашето представяне непрекъснато, за да може ЕС да се превърне в най-добрата бизнес среда в света;
- да се вслушваме в гласа на малкия бизнес;
- да предоставяме първокласна помощ за малките предприятия.

Линии на действие

С подкрепата за тази харта, ние обещаваме да работим по следните линии на действие, имайки предвид нуждите на малкия бизнес:

1. Обучение по предприемачество

Европа ще подхранва предприемчивия дух и новите умения у хората още от най-ранна възраст. Основните познания по бизнес и предприемачество трябва да се овладяват още на училищно равнище. Специални бизнес дисциплини трябва да бъдат вместени като основна съставка на обучението на гимназиално, колежанско и университетско ниво.

Ние ще окуражаваме предприемаческите усилия на младежите и ще развиваме у тях управленски способности чрез подходящи схеми на обучение.

2. По-бърз и по-евтин старт

Цената на започване на бизнеса трябва да се развие до най-конкурентната в света. Държавите с тежки бюрократични процедури за стартиране на бизнес трябва да бъдат стимулирани да достигнат най-добрите в областта. Възможността да се регистрира бизнес по интернет трябва да се увеличи.

3. По-добро законодателство и регулации

Националните закони за фалита трябва да се оценят в светлината на добрата практика. Обученията, които ще позволят да се прави сравнение ще доведат до усъвършенстване на настоящите практики в ЕС.

Нови законови мерки на национално и общностно ниво трябва да се наблюдават, за да се оцени влиянието им върху малките предприятия и предприемачите. Когато е нужно националните и съюзните правила трябва да бъдат опростявани. Правителствата трябва да приемат добронамерени и лесни за употреба от предприемачите документи.

Малките предприятия трябва да бъдат изключени от определени законови задължения. В този контекст, Комисията би могла да опрости законодателството в областта на конкуренцията, като така намали бремето в услуга на малкия бизнес.

4. Наличие на умения

Ние ще положим усилия да убедим, че институциите обучаващи предприемачеството, допълнени от национални помощни програми, доставят адекватни познания и умения за нуждите на малкия бизнес и предлагат доживотни консултантски услуги.

5. Усъвършенстване на достъпа до интернет

Обществените власти трябва да бъдат принудени да увеличат обема на електронна комуникация със сектора на малкия бизнес. Така компаниите ще бъдат в състояние да получат съвет, да отправят молби, да плащат или получават обратно надвзети данъци или просто да се информират много по-бързо и по-евтино. Комисията трябва да послужи за пример в тази област.

6. Ползи от единния пазар

Малкият бизнес чувства ползите от реформите по пътя към икономиката на обединена Европа. Комисията и страните-членки трябва да преследват реформите с цел да се постигне единния европейски пазар в критични за развитието на малкия бизнес области като електронната търговия, телекомуникациите, комуналните услуги, трансграничните плащания и други.

В същото време европейските и национални правила за конкуренцията трябва да се прилагат стриктно за да се осигури възможността малките предприятия да навлязат на новите пазари и да се състезават с честни правила.

7. Данъчни и финансови въпроси

Данъчната система трябва да бъде адаптирана така, че да носи успех, да окуражава започването на бизнес, да предоставя възможност за разрастване и създаване на нови работни места и да улесни създаването и унаследяването на малки-

те предприятия. Страните членки трябва да прилагат добрите практики в данъчната политика и поощряването на личните постижения.

Предприемачите имат нужда от финанси, за да превърнат амбициите си в реалност. С цел да подобрим достъпа на предприемачите до финансови средства ние:

- ще идентифицираме и премахнем бариерите за създаване на пан-европейски капиталов пазар и задействането на Financial Services Action Plan и Risk Capital Action Plan;
- ще подобрим отношенията между банковата система и малкия бизнес като предоставим подходящи условия за достъп до кредити и рискови капитали;
- ще подобрим достъпа до структурните фондове и ще приветстваме инициативите на Европейската инвестиционна банка да увеличи фондовете, нужни за стартиране на бизнес и високотехнологични производства, включително инструменти за управление на ценни книжа.

8. Засилване на технологичния капацитет на малките предприятия

Ние ще подсилим съществуващите програми, които целят подкрепа разпространението на технологии сред малкия бизнес, както и към капацитета на малките фирми да идентифицират, избират и адаптират технологии.

Ние ще насърчим технологичното сътрудничество и обмен между компании с различни размери и в частност между европейски малки предприятия, ще развием по-ефективни изследователски програми, съсредоточени върху търговското приложение на знанията и технологиите и ще подпомогнем приспособяването на системите за качество и сертификация към малките фирми. Важно е да убедим малките фирми, че достъпът до Патента на Общността е открит и лесен за тях.

Ние ще насърчим включването на малките предприятия в междуфирменото сътрудничество на локално, национално, европейско и международно ниво както и в сътрудничество с университети и изследователски центрове.

Действия на национално и регионално ниво, целящи развитие на междуфирмените сектори, "кълъстери", и мрежи трябва непременно да бъдат подкрепяни: пан-европейско сътрудничество между малки предприятия, използващи напреднали технологии за обмен на информация, разпространение на най-добрите практики в сътрудничеството, подпомагането на фирмите да навлязат на пан-европейския пазар и да разширят дейността си и върху пазари на трети страни.

9. Успешни e-business модели и първокласна помощ за малките предприятия

Комисията и страните-членки трябва да насърчат малките фирми да прилагат най-добрите практики и да внедрят успешните бизнес модели, които ще им помогнат да се реализират успешно в новата икономика.

Ние ще координираме страните-членки и дейностите на ЕС по създаване на системи за информация и подкрепа на бизнеса, мрежи и услуги с лесен достъп и лесни за възприемане и с адекватни решения за нуждите на бизнеса; ще осигурим всесъюзен достъп до услугите и подкрепата на наставници и бизнес-ангели, включително по интернет, и ще разработим European Observatory on SMEs.

10. Да се развие по-силно, по-ефективно представителство на интересите на малките предприятия на ниво ЕС и национално равнище

Ние ще осъществим преглед на това, как интересите на малкия бизнес са представени на ниво Европейски съюз и национално равнище, включително чрез провеждането на социален диалог.

Ние се посвещаваме на постигането на тези цели, използвайки открити методи на съгласуване на националните предприемачески политики. Многогодишната програма за развитие на предприятията и предприемачеството, процесът на икономически реформи от Кардиф, процесът на осигуряване на заетост от Люксембург и други програми и инициативи на Общността ще бъдат доведени до пълното им изпълнение. Ние ще наблюдаваме и оценяваме напредъка на основата на доклади на Комисията по съответните въпроси на Spring Summits. Ще използваме ефективни индикатори, за да оценим прогреса във времето и в сравнение с най-добрите в света да подсилим обучението и търсенето на най-успешните практики във всички области, които засягат малкия бизнес, непрекъснато усъвършенствайки нашето представяне.